

Oponentní posudek k disertační práci:

Family change and its impact on the health of newborns in the Czech Republic

autor: Mgr. Martina Štípková

oponent: Kryštof Zeman, Ph.D.

23.8.2013

Předložená disertační práce zpracovává dvě témata, z nichž první (*family change*) je ryze demografické, druhé téma (*health of newborns*) je více multidisciplinární. Témata jsou přitom dobře propojena, kdy nejdříve je analyzován rodinný stav matek, poté je toto téma rozšířeno o problematiku zdravotního stavu novorozenců. Práce má 261 stran, je psána velmi dobrou angličtinou, teoretická i empirická část jsou kvalitní. Relevantní literatura, zejména zahraniční, je dobře diskutována a konfrontována, závěry jsou dobře a silně argumentovány, a data a metody jsou jasně popsány a vysvětlené. Celkově hodnotím kvalitu práce jako vysokou, jak rozvedu v následujícím posudku, kde se zaměřím zejména na dvě empirické části práce.

První empirická část (*Spread of non-marital family arrangements and their association with socioeconomic status*; kapitoly 4–8) je velmi zajímavá právě z demografického hlediska. Autorka zde analyzuje vývoj rodinného uspořádání matek v uplynulém období 1990–2010. Přitom používá jednak data ze statistiky narozených Českého statistického úřadu (ČSÚ), za druhé data z Výběrového šetření pracovních sil (VŠPS). Analýza je rozdělena do tří období; 1990–1995 je přechodovým obdobím mezi starým a novým demografickým režimem, 1996–2006 je obdobím transformace nemanželského rodičovství, a za poslední období 2007–2010 jsou zároveň k dispozici nejbohatší data (data ze statistiky narozených ČSÚ již obsahují informaci o otci, či jeho absenci). Pro předchozí období jsou to data z VŠPS, která umožňují identifikovat, kolik nemanželských dětí se narodilo osamělým matkám, a kolik se naopak narodilo ženám žijícím v nesezdaném soužití (kohabitaci). Přes masivní rozšíření kohabitanace v České republice byl přitom tento jev zatím poměrně málo zkoumán, a autorce se poměrně dobře podařilo, za použití metody *multiple imputation*, odhadnout tento trend i za minulé období 1990–2006, což považuji za přínosnou novinku této práce. Dobře zpracované je

propojení s dalšími socio-ekonomickými ukazateli, jak na mikro úrovni (především vzdělání matky), tak na mezo úrovni (ekonomické ukazatele aplikované skrz regionální kontexty), a na makro úrovni (populační politika). Zajímavá je též diskuse vlivu změny populační politiky v roce 2007. Správně je též vloženo srovnání výsledků ze statistiky narozených s daty z VŠPS.

Druhá empirická část (*Birth weight and its relation to family background*; kapitoly 9–13) navazuje na předchozí část a dále ji rozšiřuje o analýzu zdravotního stavu novorozenců, měřenou dostupným ukazatelem porodní hmotnosti. Tak jak je analyzován a diskutován, zde tento ukazatel též slouží jako zprostředkovaný (*proxy*) ukazatel celkového socio-ekonomického stavu dvojice matka-dítě, a to jak u osamělých matek tak u matek žijících v rodině. Zde je zajímavá především analýza snižujícího se rozdílu v porodní hmotnosti manželských a nemanželských dětí, se závěry diskutujícími rozšíření kohabitace jako normálního rodinného vzorce.

Práce uzavírá, že mezi třemi skupinami faktorů (*value shift, rising economic uncertainty, social policy reforms*) byl nejvýznamnějším právě faktor proměny hodnot. Extenzivně je diskutován vliv vzdělání ženy na její chování v proměňujícím se ekonomickém a sociálním prostředí; zároveň je analyzován vliv vzdělání v různých fázích života ženy. Zajímavá je diskuse jak proměny vnímání sňatku a manželství a jejich protektivní funkce, tak proměny nemanželského rodičovství, s posunem těžiště od osamělých matek ke kohabitacím. Závěry jsou konfrontovány se zahraniční literaturou, a vývoj v ČR je tak srovnán s vývojem v ostatních postsocialistických zemích, i s vývojem na Západě.

Práce využívá několika různých statistických metod: logistickou regresi, vícerozměrnou regresní analýzu, a dekompozici. Všechny metody považuji za správně vybrané, dobře implementované, a oceňuji též jejich velmi jasný popis a diskusi v kapitole 15. Také výběr vysvětlujících proměnných považuji za dobře zvládnutý, za zdárné považuji nejen rozdělení kalendářního času na čtyři různá období, ale též použití relativního věku, rozděleného do tří kategorií podle percentilů jeho aktuálního rozložení.

Ze slabších stránek práce musím uvést až příliš velký počet modelů a souvisejících tabulek, a jejich diskusí. Modely jsou myslím až příliš zesložitovány, a z některých hodnot informačních kritérií (*test χ^2 a Akaike informační kritérium*) je zřejmé že složitější modely často nepřinášejí lepší informaci než testy jednodušší. Například modely M6 a M7 v kapitole 6 (str.

65 a 70) zbytečně kombinují *Unemployment rate x Policy*. Podobně u modelů M6-M9 z kapitoly 7 (str. 92 a 94) a některých modelů z kapitol 11–12.

V kapitolách 11–12 je snad nadbytečné analyzovat podíl dětí s podváhou, analýza samotné porodní hmotnosti se mi zdá přesnější a plně dostačující. Modely jsou dále někdy až zbytečně podrobně diskutovány. Celkový rozsah práce je myslím až moc velký a v určité fázi mohla být práce zeštíhlena.

Z menších připomínek:

- diskuse k tabulkám jsou někdy nepřehledné, protože čísla z tabulek jsou zaokrouhlená na 3 desetinná místa zatímco čísla v textu na dvě a podobně;
- uvítal bych tabulku absolutních počtů znázorněných ve *Figures 7.1–7.4*;
- sloupce M2_br a M4_br v tabulce 7.2 jsou označené jako S2 a S4;
- chybný název tabulky 15.3;
- chybí Figure 15.4;
- v tabulce 7.2 není zahrnuta interakce *Period x Education*;
- hodnota *interceptu* v tabulkách mohl být pro větší přehlednost uvedena kromě jeho *logitu* též jako pravděpodobnost daného jevu;
- v kapitole 15 je popisován ukazatel délky těhotenství, který však do analýz vůbec nevstupuje.

Přes zmíněné připomínky, které se týkají zejména detailů a rozsahu práce, zůstává práce na vysoké úrovni co se týče kvality. Předložená disertační práce vyhovuje obsahovým a formálním nárokům a doporučuji ji k obhajobě.

Ve Vídni dne 23.8.2013

Kryštof Zeman, Ph.D.

